

Мальовнича Полтавщина:
туристичними стежками рідного краю

Інформаційно-бібліографічний
посібник

Департамент культури і туризму
Полтавської обласної державної адміністрації
Полтавська обласна бібліотека
для юнацтва ім. Олесея Гончара

Серія "Пізнай свій край"

Мальовнича Полтавщина: туристичними стежками рідного краю

Інформаційно-бібліографічний посібник

Випуск 1

Полтава – 2018

УДК 01:338.48(477.53)

М 23

Упорядник: Базир Тетяна Миколаївна

Мальовнича Полтавщина: туристичними стежками рідного краю : інформаційно-бібліографічний посібник / уклад. Т. М. Базир ; обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесея Гончара. – Полтава, 2018. – 40 с. : іл. – ("Пізнай свій край").

Останніми роками спостерігається зростання інтересу громади до туристичного краєзнавства, яке пов'язане з подорожуванням по рідному краю. Захоплення викликають його визначні пам'ятні місця, заповідні стежки. Туристичні маршрути сприяють поширенню знань серед населення про рідний край, його природу, історію, культуру тощо.

Видання розраховано на широке коло читачів, має рекомендаційний характер та пропонує літературу з фондів Полтавської обласної бібліотеки для юнацтва імені Олесея Гончара. Матеріал не є вичерпним.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
НАЙВИЗНАЧНІШІ ТУРИСТИЧНІ ОБ'ЄКТИ ПОЛТАВИ	5
ЛІТЕРАТУРА	9
БІЛЬСЬКЕ ГОРОДИЩЕ	12
ЛІТЕРАТУРА	14
ГОНЧАРСТВО В КРАЇ	18
☒ Національний музей-заповідник українського гончарства	19
☒ Меморіальний музей-садиба гончарської родини Пошивайлів	20
ЛІТЕРАТУРА	21
ІСТОРІЯ ЯРМАРКІВ НА ПОЛТАВЩИНІ	25
☒ Сорочинський ярмарок	27
ЛІТЕРАТУРА	29
ПІРАМІДИ – ВІДГОЛОСОК З ЄГИПТУ	31
☒ Піраміда у с. Кіндрівка	32
☒ Піраміда Закревських	32
☒ Піраміда Білевських	33
ЛІТЕРАТУРА	34
ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ	35
КАРТА ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	38

ПЕРЕДМОВА

Любов до Батьківщини починається з любові до рідної природи, архітектури.

У кожного з нас є свої улюблені місця, які нам подобаються ще з дитинства, із якими в людини є свої спогади й асоціації. Кожній людині варто пам'ятати про те, що батьківщина і його рідний край завжди допоможуть йому набратися фізичних і духовних сил, які б тяготи він не випробовував у житті.

Полтавщина – це не тільки одна з найяскравіших областей України, але і область з культурною спадщиною і безліччю неповторних міст і сіл, в яких все дихає історією і духом українського народу. Кожне місто, село може похвалитися своїми культурними цінностями. Відпочиваючи в Полтаві, можна поповнити свій багаж вражень від перегляду історичних і культурних визначних пам'яток, відчутти на собі заворожуюче дихання історії, які відображені в архітектурних формах соборів, музеїв, відчутти на собі заворожуюче дихання історії. Визначні пам'ятки Полтавщини багаті своєю різноманітністю і кожний район може похвалитися незабутнім колоритом.

В рамках проекту, "Пізнай Полтавщину та її бібліотеки", який проходить протягом 2018-2021 років з ініціативи Полтавської обласної бібліотеки для юнацтва ім. Олесь Гончара та реалізується за сприяння Департаменту культури і туризму Полтавської обласної державної адміністрації ми започатковуємо серію інформаційно-бібліографічних покажчиків "Пізнай свій край".

Перший випуск інформаційно-бібліографічного посібника "Мальовнича Полтавщина: туристичними стежками рідного краю" має такі розділи: Найвизначніші туристичні об'єкти Полтави, Більське городище, Гончарство, Історія ярмарків на Полтавщині, Піраміди – відголосок з Єгипту.

Пропонуємо вам зануритися в дивовижний світ і насолодитися красотою полтавського краю, де дихається легко по-справжньому на повні груди і з'являється відчуття нескінченної свободи.

... Мандруймо Полтавщиною, милуймося історичними містами, за якими вгадуються тіні благородної давнини, пишаймося честю іменуватися українцями!

НАЙВИЗНАЧНІШІ ТУРИСТИЧНІ ОБ'ЄКТИ ПОЛТАВИ

На землі є міста, чий вік вимірюється тисячоліттями, чия історія писалася на бересті й пергаменті, міста, славні своїм історичним минулим, шедеврами архітектури, красою священних храмів або великими художніми галереями, прекрасними садами і парками.

Історія Полтави – тема дуже популярна. А скільки таємниць, виявляється, зберігає наше місто!

Давайте разом спробуємо погортати сторінки історії з найдавніших часів до наших днів. Пройдемося по тінистих вуличках міста і заглянемо в старовинні будівлі, які є архітектурними пам'ятниками.

Полтава – одне з найдавніших міст, засноване сіверянами у IX ст. для оборони Русі від кочівників.

Згідно з першою літописною згадкою міста, у давньоруському Іпатіївському літописі, під назвою "Лтава" сучасна Полтава походить від найменування річки Лтава, правої притоки Ворскли (згодом похідне "По-Лтава" себто По Лтаві) що текла Мазурівським яром на Поділ. Назві приписують слов'янське походження.

На початку XX століття щодо міста також вживали термін "Духовний центр України", чому сприяли діяльність цілої плеяди видатних діячів культури і мистецтва, значні церковні та історичні пам'ятки. Окрім цього Полтава була найбільшим центром розвитку української культури того часу.

Часто, щоб побачити щось красиве і нове ми їдемо за "тридев'ять земель" і зовсім не задумуємося про те, що в нас самих, у нашій країні є, що самим подивитися, а ще й іншим показати.

Окраса Полтави – розкішний **Корпусний сад** у центрі міста, що є пам'яткою садово-паркового мистецтва. Нині це улюблене місце відпочинку полтавчан, приваблива пам'ятка для мандрівників та туристів. Восени сад набуває своєї магічності. Золото дерев та пахощі хризантем створюють тут особливу атмосферу.

Корпусний сад знаходиться у самому центрі міста Полтава на Круглій площі, а тому його ще часто називають полтавчани Круглим садом. Цей оригінальний сад створили ще у 19 столітті – сорокові роки. Сад носив назву Олександрійського – відповідно до тієї епохи його розробив відомий садово-парковий архітектор Олександр Куракін.

Нині парк має чудову садово-паркову архітектуру. Він являє собою вісім радіальних алей, які обсажені різноманітними квітами та деревами. Видів дерев та кущів налічують понад 70. Площа, яку займає Корпусний сад – 6 гектарів.

Існує цікава легенда, що саме в Корпусному саду Петро I зустрічався із захисниками Полтави.

*Адреса: м. Полтава,
Корпусна площа – на стику вулиці Соборності.*

Іванова гора – місце для Полтави святе. Іванову гору історики ототожнюють з літописним городищем Лтавою, згаданим у 1174 році. Археологи знайшли тут сліди життєдіяльності скіфського періоду.

Трохи далі на Івановій горі стоїть біла ротонда (Біла Альтанка), на якій викарбувані слова Івана Котляревського *"Де згода в сімействі, де мир і тишина, щасливі там люди, блаженна сторона..."*. Під час німецької окупації альтанка була зруйнована. А в 1954 році на цьому місці було відкрито "Ротонду дружби народів", збудовану за проектом архітектора Вайнгорта.

А поруч з нею улюблений туристами пам'ятник Галушці. Пам'ятний знак полтавській галушці розміщений у затишному і мальовничому закутку – на Соборному майдані. Урочисте увічнення у камені традиційної української народної страви – галушки, відбулося в Полтаві 1 квітня 2006 року й присвячувалося дню народження українсько-російського класика Миколи Гоголя, який у своїх творах прославив галушку на весь світ.

Кузнец не без робости отворил дверь и увидел Пацюка, сидевшего на полу по-турецки, перед небольшою кадучкою, на которой стояла миска с галушками. Эта миска стояла, как нарочно, наравне с его ртом. Не подвинувшись ни одним пальцем, он наклонил слегка голову к миске и хлебал жижу, схватывая по времени зубами галушки.

М. Гоголь "Вечера на Хуторе близ Диканьки"

Саме звідси з Іванової гори відкривається панорама на місто Полтаву. Ліворуч – Монастирська гора, а праворуч – Інститутська гора, внизу знаходиться місто і річка Ворскла та Хрестовоздвиженський монастир (XVII-XIX ст.) на сусідньому пагорбі. Нашому оку відкривається дуже гарна місцевість.

Свято-Успенський кафедральний собор на Івановій горі є визначною пам'яткою козацького (українського, мазепинського) бароко 2-ї половини XVIII століття. Тут, у самому центрі Полтавської фортеці, на місці сучасного собору, вже у 1695 році існувала дерев'яна Успенська церква, яка була "градським собором". У 1751 році за ініціативи полковника Андрія Горленка, обозного Андрія Рунівського, полкового судді Григорія Сахновського, бунчукового Дмитрія Білухи та міського отамані Іллі Волховського розпочато спорудження нового храму. Через відсутність достатнього фінансування та інші причини будівництво тривало аж до 1770 року. Це був перший кам'яний собор Полтави.

У 1934 році собор було зруйновано московсько-більшовицькими окупантами. Вціліла лише дзвіниця.

З 1999 по 2005 року проводилися роботи з відновлення собору. Сьогодні Свято-Успенський собор належить Українській Православній Церкві Київського Патріархату.

А на самій Івановій горі, практично під стінами Кафедрального собору – будинок класика української літератури Івана Котляревського. Саме на його честь за однією з версій гора названа Івановою.

Адреса: м. Полтава, пл. Соборна

Ошатна будівля в місті, в якому зараз розміщується обласне управління СБУ, було побудовано на початку XX ст. для Селянського земельного банку.

В наслідок проведення аграрної реформи періоду столипінської Росії в губернських центрах з'являються банківські установи, що регулювали попит та пропозицію на землю. В межах Полтавської губернії такою установою стає Дворянський та Селянський банк, зведений протягом 1906-1909 років полтавським інженером С. Носовим за проектом київського архітектора О. Кобелева. Двоповерхова будівля з декоративної червоної цегли містить елементи давньоруської (московської) архітектури і відповідає загальному спрямуванню стилю модерн початку ХХ століття. В оздобленні фасадної частини будівлі застосовані мозаїчні панно, різнокольорові керамічні вставки. Головний вхід прикрашає двоскатне стрілчатє крильце, в нішах якого розміщені статуї птиці-фенікс – давньосхідні символи відродження.

З 1937 року будівлю займає обласне відділення Комітету державної безпеки (КДБ), 1991 – регіональне відділення Служби безпеки України (СБУ).

Адреса: м. Полтава, вул. Соборності, 39.

Пам'ятник українським козакам було створено у Полтаві у 1994 році. Авторами цього проекту були скульптор В. Білоус і художник В. Батурин. Його встановили на Панянському бульварі, де у ХVІІІ столітті стояла сторожова вежа фортифікаційних укріплень фортеці Полтава.

Пам'ятник у Полтаві присвячений українським козакам, які загинули під час Полтавської битви у Північній війні у 1700–1721 роках. На масивному гранітному постаменті у формі кургану встановлено великий мармуровий козацький хрест з написом "Українським загиблим козакам". Біля підніжжя пам'ятника розташовані два бунчуки – це символи гетьманської влади і давній герб Полтави. На одному з каменів постаменту викарбуваний цікавий напис "Встановлено в день Покрови Божої Матері року 1983". Його відкриття було приурочене до свята Покрови Пресвятої Богородиці, яка вважається небесною покровителькою козаків і їхнього війська.

Адреса: м. Полтава, бульвар Панянський

В Полтаві жив і творив класик нової української літератури І. П. Котляревський (1769-1838). В кінці ХІХ століття прогресивні громадяни України порушили питання про відзначення сторіччя з дня виходу "Енеїди"

Котляревського та про спорудження з цієї нагоди пам'ятника письменнику. Лише через десять років царський уряд дозволив збирати кошти на пам'ятник.

Кращі уми України завжди пам'ятали Шевченкові слова на шану Котляревському:

*Будеш, батьку, панувати,
Поки живуть люди,
Поки з неба сонце сяє,
Тебе не забудуть!*

Пам'ятник Котляревському було відкрито на одному з чарівних бульварів Полтави – Протопоповському.

Відкрито 30 серпня (12 вересня) 1903 р. і збудований на громадські кошти, які збиралися в 1895—1898 роках. Всього було зібрано 11768 крб. 67 коп. Проект погруддя Котляревського належить Леоніду Позену. Бюст і горельєфи полтавський скульптор Л. Позен виготовив безкоштовно як особистий внесок. Скульптор працював більше шести років.

Бронзове погруддя І. Котляревського, встановлене на постаменті, увінчане лавровим вінком. Постамент оздоблено трьома горельєфами, що відтворюють три епізоди з творів Котляревського – по одному з "Енеїди", "Наталки Полтавки" і "Москаля-чарівника".

На фасаді (вгорі) слова: "Де згода в сімействі, де мир і тишина, щасливі там люди, блаженна сторона" і слова Т. Г. Шевченка: "Слава сонцем засіяла: не вмере кобзар, бо навіки його привітала".

Адреса: м. Полтава, вул. Котляревського

ЛІТЕРАТУРА

"Будеш, батьку, панувати, поки живуть люди..." // Наливайко І. Через літа, через віки...: історико-публіцистичні нариси. – Полтава, 2008. – С. 283-299.

Байрак О. М. Корпусний сад : ["Жовтневий парк", м. Полтава] / О. М. Байрак // Байрак О. М. Парки Полтавщини: історія створення, сучасний стан дендрофлори, шляхи збереження і розвитку. – Полтава, 2007. – С. 153-154.

В "українських Афінах" // Сім мандрівок Полтавщиною : путівник / авт. тексту і фото Д. Антонюк. – 2009. – С. 7-19.

Величаве свято : [відкриття пам'ятника І. Котляревському у Полтаві (1903 р.). Подається фото учасників і їх прізвища] // Шевчук В. Із вершин і низин: кн. цікавих фактів із історії укр. літ. – К., 1990. – С. 238-241.

Головна площа міста // Халимон В. Полтавщина очима краєзнавця. – Полтава, 2009. – С. 187-192.

Гуць М. Символ відродження Соборної України : [встановлення погруддя Івана Котляревського перед будиночком письменника у Полтаві] / М. Гуць // Народна творчість та етнографія. – 2003. – №5-6. – С. 38-40.

Дорошенко Д. "Рідний край своєму першому поетові" : [скорочені спогади "Відкриття пам'ятника Іванові Котляревському"] / Д. Дорошенко // Літературна Україна. – 2014. – 16 січ. – С. 6.

Єрмак О. Зелені шати Полтави : [алеї, сквери, парки] / О. Єрмак // Слов'янський збірник : зб. наук. і наук.-публіцистичних праць / укл. Л. Л. Безобразова. – Полтава, 2015. – Вип. XIV. – С. 84-96.

Жовтнева вулиця. Каштанова алея. Корпусний парк // Poltava: путівник. – Полтава, 2009. - С. 14-15, 24, 27.

Котляревський скликає конгрес : [Леся Українка у Полтаві на відкритті пам'ятника І.П. Котляревському] // Костенко А. Леся Українка. – К., 2006. – С. 272-276.

Культові споруди Полтави, знищені за радянської влади [Свято-Успенський кафедральний собор] // Горгаючи сторінки історії Полтавщини. – Полтава, 2016. – С. 425-431.

Лещенко С. Тут полтавці відпочивали ще з позаминулого століття / С. Лещенко // Полтавський вісник. – 2017. – 17 серп. – С. 24.

Лобінцева Л. Поважні вартові. До 110-ї річниці встановлення пам'ятника І. П. Котляревському в Полтаві / Л. Лобінцева // Край. – 2013. – №114. – С. 11.

Мирошник О. Ще в 1918 році Корпусний парк хотіли назвати Мазепиним гаєм / О. Мирошник // Вечірня Полтава. – 2016. – 18 трав. – С. 5.

Орлова Л. Через 100 літ він дивиться на нас : [історія підготовки, спорудження і відкриття пам'ятника І. П. Котляревському у Полтаві] / Л. Орлова // Рідний край. – 2003. – № 2. – С. 147-148.

Павлов В. Історія одного пам'ятника : до 110-річчя відкриття пам'ятника І. П. Котляревському в Полтаві / В. Павлов // Полтавський вісник. – 2013. – 23 серп. – С. 23.

Пам'ятки садово-паркового мистецтва // Полтавський вісник. – 2009. – 20 лют. – С. 5.

Полтавський літературно-меморіальний музей І. П. Котляревського : путівник / авт. тексту А. О. Ротач, С. М. Комлева. – Х. : Прапор, 1982. – 37 с.

Про підземелля на Івановій горі в Полтаві // Край. – 2013. – №114. – С. 17-18.

Проскуров Б. Полтава... одужує / Б. Проскуров // День. – 2016. – 24-25 черв. – С. 24.

Руденко Н. Таємниці Іванової гори : [археологічні знахідки, які мають 1200-1250 рр.] / Н. Руденко // Полтавський вісник. – 2012. – 27 лип. – С. 6.

Скриль В. Пам'ятник Іванові Петровичу Котляревському : [відкритий у серпні 1903 року] / В. Скриль // Полтавські ландшафти Івана Котляревського. – Полтава, 2009. – С. 26-31.

Стамбол І. Одеса в полтавських урочистостях, присвячених Івану Котляревському в 1903 році : [роль одеської делегації на відкритті пам'ятника а також одеської громади міста та одеської міської управи] / І. Стамбол // Вісник книжкової палати. – 2013. – № 11. – С. 35-38.

Степаненко М. "Дім, у якому жив і творив батько української літератури" (Із життя Полтавського музею Івана Котляревського) / М. Степаненко // Рідний край. – 2005. – № 1. – С. 150-164.

Стороха Є. Прообраз Наталки Полтавки або з кого ліпив Л. Позен героїню Котляревського / Є. Стороха // Край. – 2013. – № 110. – С. 13.

Сулименко В. Вхід у Корпусний сад замінили "сарделькою" / В. Сулименко // Полтавський вісник. – 2011. – 9 верес. – С. 24.

Тимошик М. Котляревський і Шашкевич : [пам'ятники класикам укр. літ. встановлено в Римі в 60-і рр. ХХ ст.] / М. Тимошик // Літературна Україна. – 2015. – 13 серп. – С. 12.

Шебеліст С. Монумент № 1 : [ініціатива, створення та відкриття пам'ятника І. П. Котляревському у Полтаві. Мовний скандал і нац. консолідація] / С. Шебеліст // Коло. – 2014. – 25 верес. – С. 11.

Шебеліст С. Монумент № 1 [110 років тому в Полтаві з розмахом відкрили пам'ятник Іванові Котляревському] / С. Шебеліст // День. – 2013. – 27 верес. – С. 10.

Щаслива доля "Енеїди" // Волосков В. Подорож Полтавщиною з монетою в руці. – Полтава, 2008. – С. 33-42.

Ярошенко Г. Археологічні знахідки на Івановій горі зайвий раз підтверджують: Полтава старша принаймні на 150 років / Г. Ярошенко // Вечірня Полтава. – 2012. – 25 лип. – С. 1, 8.

БІЛЬСЬКЕ ГОРОДИЩЕ

Стародавнє українське поселення, розташоване в районі села Більськ Котелевського району Полтавської області, в межиріччі Ворскли та правої притоки Псла – Сухої Груні.

Більське городище скіфської доби VII-III ст. до н. е. – рештки грандіозного міста Гелон часу існування Ніневії та розквіту міст Еллади.

Більське городище здавна визнане вченими як одне із найбільших укріплених поселень Європи доби раннього залізного віку. Площа величезної фортеці становить майже 5000 га. Вона оточена глибокими ровами та високими валами, протяжністю понад 36 кілометрів. Більше 2500 років тому сучасник Більська – Вавілон, за розмірами, був у п'ять разів меншим.

Уже століття на території городища проводяться археологічні дослідження. Щороку вчені відкривають тут нові свідчення існування на місці пам'ятки столичного центру давнього державного утворення племен Дніпровського лісостепу України скіфської доби – Гелону – міста згаданих давньогрецьким істориком Геродотом гелонів, будинів, неврів та степових скіфів. Під час археологічних досліджень виявлені рештки вуличної забудови, господарські споруди, храми і жертovníки, об'єкти залізобробного, бронзолivarного, гончарного, сільськогосподарського та інших виробництв, численні поховання у курганах, ґрунтових некрополях. Відкриті на території та околицях Більського городища і виразні старожитності інших епох української й європейської історії – стоянки мисливців і рибалок доби фінального мезоліту-неоліту, поселення бронзового віку, ранньослов'янські та давньоруські селища, залишки діяльності селітроварників епохи пізнього українського середньовіччя, фортифікаційні споруди російсько-польського прикордоння XVII ст.

З проведенням археологічних розкопок у Більську пов'язані імена визначних археологів В. Городцова, Б. Гракова, Б. Шрамка, чималої когорти сучасних українських та німецьких археологів. Значимість Більського городища як економічного, політичного і культурного центру скіфської доби стала приводом до створення у 2005 році на його території історико-культурного заповідника "Більськ".

У межах та в окрузі комплексу добре збереглися не тільки фортифікаційні споруди, значні групи курганів скіфської доби, а й давньоруські городища, майдани, рештки промислових виробництв. Тут же розташовані природні об'єкти з рідкісним рослинним світом та історичними ландшафтами. Серед них Ковпаківський дендропарк, Барвінкова гора, так званий дуб Г. Сковороди, гідрологічні пам'ятки – Більське джерело та Більське озеро.

На сьогодні Більське городище – пам'ятка археології національного значення. На його території та в окрузі рішенням сесії Полтавської обласної ради від 15.02.2001 року створена найбільша в Україні археологічна

територія площею понад 7500 га, що знаходиться під охороною. Городище розташоване на території одного з мальовничих і найбільш сприятливих за екологічними характеристиками мікрорегіонів області.

Сьогодні є можливість відвідати Більське городище, оглянути його грандіозні укріплення – вали, "за плечима" яких більше двох із половиною тисячоліть, але і в наш час ця величезна оборонна споруда вражає своєю величчю та масштабністю!

Побувайте на археологічних розкопках, помилуйтеся краєвидами Поворскля, попейте воду із цілющого Більського джерела, ввійдіть у Ворсклу край урочища Рубіжного – колишньої межі Речі Посполитої і Гетьманщини, Московського царства і Російської держави, вклоніться мальовничій котелевській землі – батьківщині перекладача Гомера Миколі Івановичу Гнедичу та легендарного партизанського командира Сидора Артемовича Ковпака.

*Адреса: Полтавська область,
Котелевський район, с. Більськ*

ЛІТЕРАТУРА

Артем'єв А. Вчені Великобританії на Більському городищі та в Полтаві / А. Артем'єв, Д. Браунд // Археологічний літопис лівобережної України. – 2002. – № 1. – С. 178.

Археологічні дослідження Більського городища – 2014 = Archaeological research of Bilsk Hillfort – 2014 : збірник наукових праць / [відп. ред. О. Б. Супруненко] ; Центр пам'яткознавства НАН України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури управління культури Полтавської обласної державної адміністрації, Комунальна установа "Історико-культурний заповідник "Більськ" Полтавської обласної ради. – Київ – Котельва : ЦП НАН України і УТОПК, 2015. – 184 с.

Білоусько О. А. В орбіті найдавніших цивілізацій (IV тис. до н. е. – V ст.) / О. А. Білоусько // Хто є хто на Полтавщині. Видатні земляки. – К., 2006. – Вип. 3. – С. 22-30.

Більське городище // Халимон В. Полтавщина очима краєзнавця. – Полтава, 2009. – С. 291-292.

Більське городище // Король В. Пам'ятки археології та історії України / В. Король. – К. : Київський університет, 2004. – С. 37-38.

Бриж Є. На Полтавщині хочуть створити "СКІФ-ЛЕНД" : [Про організацію міжнародного туристичного маршруту в Більському історико-культурному заповіднику] / Є. Бриж // День. – 2006. – 5 жовт. – С. 6.

Волкова Г. "Золото скіфів учених хвилює найменше. Головне – інформація про устрій життя древніх людей, яку можна отримати з розритих могил, тому нам набагато цікавіше відкопати кістки собаки з... намистом на шії" / Г. Волкова // Вечірня Полтава. – 2017. – 26 лип. – С. 1.

Гавриш П. Скарби Гелона незліченні : нові знахідки, виявлені під час розкопок найдавнішого міста в Україні / П. Гавриш // Зоря Полтавщини. – 2001. – 21 верес. – С. 10.

Гавриш П. Я. Загадка стародавнього Гелона / П. Я. Гавриш, В. В. Копил. – Полтава : Дивосвіт, 2010. – 212 с.

Гавриш П. Вадим Щербаківський і проблема ідентифікації міста Гелона / П. Гавриш // Слов'янський збірник. – Полтава : Техсервіс, 2005. – Вип. 4. – С. 39-51.

Гавриш П. Деякі дані з історичної топоніміки та народні перекази про Більське городище / П. Гавриш // Археологічний літопис лівобережної України. – 1997. – № 1-2. – С. 74-78.

Джерелейко А. У Більська – свій герб / А. Джерелейко // Зоря Полтавщини. – 1998. – 12 груд. – С. 1.

Діденко Н. Воїни з легендарного Більського городища ходили через Кавказ воювати в Палестину й Іудею. А ремісники використовували металообробні технології, яких не знали в Давньому світі / Н. Діденко // Вечірня Полтава. – 2006. – 15 черв. – С. 6.

Каравайко Д. В. Селитроварение на Полтавщине : в свете новейших археологических раскопок на Бельском городище / Д. В. Каравайко,

С. А. Скорый, В. В. Приймак. – Полтава : Полтавський літератор, 2008. – 76 с.

Корнева В. Ігор Корост: "Більське городище перевершує славнозвісні Херсонес і Ольвію, але про нього туристи знають набагато менше" / В. Корнева // Зоря Полтавщини. – 2016. – 13 груд. – С. 1, 4.

Корнева В. Крізь браму часу, або Таємниці Більського городища / В. Корнева // Зоря Полтавщини. – 2017. – 4 лип. – С. 5.

Корост І. Особлива увага – збереженню культурної спадщини : [про ІКЗ "Більськ"] / І. Корост // Народна трибуна. – 2016. – 9 листоп. – С. 1-2.

Корост Т. Нове наукове видання про Більське городище : ["Феномен Більського городища – 2014" (К., 2014, 144 с.)] / Т. Корост // Край. – 2014. – № 122. – С. 9.

Костянтинів В. Більське золото : [про СТОВ "Скіф" с. Більськ Котелев. р-ну] / В. Костянтинів // Зоря Полтавщини. – 2016. – 9 груд. – С. 5.

Кулатова І. Знахідки на території східного укріплення Більського городища / І. Кулатова, О. Супруненко // Полтавський археологічний збірник : збірник наукових праць. – Полтава : Полтавський літератор, 1995. – Ч. 3. – С. 57-65.

Кулатова І. Більське городище у дослідницькій діяльності полтавського центру охорони та досліджень пам'яток археології / І. Кулатова // Край. – 2015. – № 138. – С. 14-18.

Кулатова І. М. Кургани скіфського часу західної округи Більського городища / І. М. Кулатова, О. Б. Супруненко ; Центр пам'яткознавства НАН України і Українського Товариства охорони пам'яток історії та культури, Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації. – К. : [б. в.], 2010. – 200 с.

Курочка Т. До таємниць скіфського Гелону / Т. Курочка // Полтавщина. – 1994. – 17 груд. – С. 3.

Курочка Т. Науковими стежками – до Більська / Т. Курочка // Зоря Полтавщини. – 1997. – 11 жовт. – С. 3.

Мурзін В. Ю. Більське городище / В. Ю. Мурзін, Р. Ролле, О. Б. Супруненко. – К. ; Гамбург. – Полтава : Археологія, 1999. – 102 с.

Пам'ятки археології Північно-Західного і Західного секторів округи Більського городища (I тис. до н. е. – I тис. н. е.) / Історико-культурний заповідник "Більськ", Центр пам'яткознавства НАН України і Укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури. – Полтава : Техсервіс, 2010. – 103 с.

Петренко В. Більське городище може стати Національним парком / В. Петренко // Зоря Полтавщини. – 2014. – 17 січ. – С. 3.

Посухов В. Гелон, осняги чи скоробор? : що повідали топоніми довкола Більського городища / В. Посухов // Полтавський вісник. – 1998. – 7 серп. – С. 4.

Посухов В. Давня столиця сіверян : [м. Гелон, відоме археологам Більське городище] / В. Посухов // Полтавський краєзнавчий музей: збірник наукових статей 2004 р. – Полтава, 2005. – С. 359-369.

Пустовіт С. Столиця була на Ворсклі / С. Пустовіт // Сільські вісті. – 1994. – 1 жовт. – С. 1.

Пустовіт Т. Це була справжня землеробська держава [Інтерв'ю в номер з керівником експедиції Центру у Більську О. Б. Супруненьком] / Т. Пустовіт // Село Полтавське. – 1994. – 22 верес. – С. 3.

Соколова Я. Поруч із двома дитячими могилами виявлено браслет із намистин : [на Більському городищі археологи знайшли нетипове ритуальне поховання] / Я. Соколова // Вечірня Полтава. – 2018. – 25 лип. – С. 11.

Супруненко О. Кілька знахідок з округи Більського городища. Розкопки в Абазівці під Полтавою / О. Супруненко // Край. – 2013. – № 105. – С. 13-15.

У Більську знайшли близько тридцяти золотих виборів скіфів // Коло. – 2016. – 4-10 серп. – С. 5.

Франчук М. Більське городище можна досліджувати ще тисячу років / М. Франчук // Події та коментарі. – 2017. – 18 серп. – С. 6.

Цись С. На Полтавщині археологи знайшли скіфське золото / С. Цись // Полтавська Думка. – 2017. – 27 лип. – С. 3.

Шрамко Б. продолжение раскопок Гелона / Б. Шрамко // Археологические открытия 1976 года. – Москва, 1977. – С. 393-394.

Шрамко Б. Розкопки курганів VII-IV ст. до н. е. поблизу Більська / Б. Шрамко // Археологія. – 1994. – № 4. – С. 117-133.

Шрамко Б. Крепость скифской эпохи у с. Бельск – город Гелон / Б. Шрамко // Скифский мир. – К., 1975. – С. 94-134.

Шрамко І. Оборонні споруди великого Більського городища / І. Шрамко, Б. Шрамко // Пам'ятки археології Полтавщини. – Полтава, 1991. – С. 44-49.

Ярошенко Г. Загадковий Гелон проглядає з вітрин експозиції, що відкрилася в Полтавському краєзнавчому музеї / Г. Ярошенко // Вечірня Полтава. – 2017. – 16 серп. – С. 2

ГОНЧАРСТВО В КРАЇ

Куди ж українцям без гончарства? Столицею гончарної справи в Україні є Полтавщина. Головним осередком – селище Опішня, яку ще називають "українським Римом".

Понад річкою Ворсклою на семи мальовничих пагорбах розкинулося селище Опішня. Археологічні знахідки свідчать, що на цьому місці ще до нашої ери існувало кілька городищ. Однак перша писемна згадка про "український Рим" датована лише XII століттям.

Офіційна назва селища "Опішня". Однак самі жителі здебільшого вживають давню етнографічну назву "Опішне". "Під впливом російських канцеляристів назву було змінено ще за радянської доби на "Опішня".

Але населення ще досі говорить "Опішне", "Опішне", "в Опішному", "в Опішньому", – пояснює заступник голови Наглядової ради Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішні Олесь Пошивайло.

З давніх-давен гончарі створюють кераміку, яку знають та цінують в усьому світі. Місцеві мешканці кажуть, що саме місцеві майстри вигадали глиняних баранців та свистунців. Ще наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. в Опішні працювало близько 1000 гончарів, продукція яких експортувалася майже на всі континенти світу. Саме тут функціонували найбільші в Україні гончарні заводи, а в 1894 р. було відкрито першу на Лівобережній Україні земську губернську навчально-показову гончарну майстерню.

Ще у середині минулого століття Олександр Довженко записав у своєму щоденнику, що саме Опішню варто перелаштувати у "зразковий центр уваги всіх будівників, колгоспників, туристів, мистецтвознавців". Колгоспники залишилися в історії, а мистецтвознавці й туристи Опішню увагою не оминають. Хоча місцева молодь не вважає своє селище зразковим і намагається шукати кращої долі не в "українському Римі".

На території селища розташований Національний музей-заповідник українського гончарства, що є справжнім культурним осередком. До його складу входять три меморіальні музеї-садиби опішнянських гончарів та колекціонерів і Музей родини Кричевських. Знамените полтавське село, на території якого знаходяться унікальні пам'ятки археології, включене до "Списку історичних населених місць України". У селищі розвивається необхідна для прийому гостей інфраструктура.

Національний музей-заповідник українського гончарства

11 березня 1986 року в Опішному засновано Музей гончарства – етномистецький науково-дослідний і культурно-освітній заклад, національної гончарської Скарбниці України.

У структурі музею функціонують:

- ✓ гончарська книгозбірня України, яка має найбільшу в Україні збірку літератури з проблем українського та світового гончарства;
- ✓ Національний архів українського гончарства;
- ✓ видавництво "Українське Народознавство", друкує літературу з проблем гончарства та українського народознавства, зокрема

національний культурологічний щорічник "Українське гончарство", національні наукові щорічні "Українська керамологія", "Бібліографія українського гончарства", національний науковий часопис "Український керамологічний журнал";

- ✓ аудіовізуальна студія українського гончарства;
- ✓ меморіальні музеї-садиби гончарської родини Пошивайлів, гончарки Олександри Селюченко та філософа й колекціонера опішнянської кераміки Леоніда Сморжа.

Архів найбільше багатство музею – фондова колекція гончарних виробів, на сьогодні найбільша в Україні, яка щороку поповнюється.

Музей ініціював проведення в Опішному Всеукраїнських симпозіумів монументальної кераміки "Поезія гончарства на майданах и в парках України", Національних симпозіумів гончарства, у результаті яких з'явилася унікальна Національна галерея монументальної кераміки, розміщена просто неба. Всеукраїнських гончарських фестивалів, Національних конкурсів художньої кераміки, свята утвердження гончарних традицій – "День гончаря".

*Адреса: Полтавська область, Зіньківський район,
селище Опішня, вул. Партизанська, 102.*

☑ Меморіальний музей-садиба родини Пошивайлів

Музей розташований на мальовничій околиці Опішного, у будинку, де мешкали Явдоха Данилівна та Гаврило Ничипорович Пошивайло – славетні опішнянські малювальниця і гончар. Відкрито його було 24 липня 1999 року на правах відділу Державного музею-заповідника українського гончарства (нині – Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному).

Не було в гончарстві такого, чого б не зумів зробити Гаврило Пошивайло. І не просто зробити, а викрутити на крузі чи виліпити, вклавши в ті творіння всю щирість власної душі. Форми посуду, виготовлені ним, є класичними зразками традиційного опішнянського гончарства. Саме Гаврило Ничипорович уперше на опішнянській землі розробив групові композиції на теми ярмарків...

Явдоха Данилівна теж жила гончарством. Усім серцем, усією душею раділа кожному, хто досягав успіхів у осягненні таїни глини, переживала за

його невдачі. Вона тонко відчувала красу, була залюблена в глину. Але понад усе вболівала за збереження прабатьківських скарбів духовних. Саме тому, щоб зберегти для наступних поколінь пам'ять про родинне ремесло, на початку 1970-х років вона почала формувати свій власний музей кераміки, основу якого склали твори родини. Зусиллями господині було зібрано велику колекцію гончарських творів Гаврила Ничипоровича Пошивайла – корифея української кераміки. Ця колекція постійно розширювалася, згодом почали з'являтися керамічні вироби місцевих гончарів кінця XIX – початку XX століття. Збирала Явдоха Данилівна також традиційну вишивку (рушники, скатертини), народні картини, старовинні ікони. Словом, усе те, що було приречене на забуття. Все зібране вона розмістила у найбільшій і найсвітлішій кімнаті своєї оселі. Так виник домашній музей гончарської родини Пошивайлів.

Згодом збірка поповнилася мистецькими творами старшого сина Миколи Пошивайла, який успадкував батьківське ремесло і любов до глини, ставши одним із провідних опішнянських гончарів.

Нині тут зберігається найбільша колекція гончарних виробів, інших видів народного мистецтва, архівних документів, які відображають життєвий і творчий шлях видатних мистців.

Адреса :

*Полтавская область, Зіньківський район,
сmt. Опішня, Заливчого, 63*

Якщо вам, шановні читачі, пощастить побувати в гончарній столиці України – Опішному, обов'язково завітайте до музеїв, де ви зможете дізнатися про життя і творчість патріархів опішнянського гончарства, поринути у казковий світ справжнього українського гончарства.

ЛІТЕРАТУРА

Белько О. Опішнянський горщик мандрує по світу / О. Белько // Слов'янський збірник. Вип. 6. – Полтава, 2007. – С. 367-372.

Белько О. Традиція в часі (на прикладі гончарства) / О. Белько // Слов'янський збірник. Вип. 7. – Полтава, 2008. – С. 206-210.

Брусенський О. Ода глині та її повелителям : [з Міжнар. керамологічного симпозіуму "Декор глиняних виробів: історія, технологія, функції"] / О. Брусенський // Вечірня Полтава. – 2012. – 24 жовт. – С. 8.

Віценья Л. Глобальні проблеми й епохальні здобутки гончарства / Л. Віценья // Зоря Полтавщини. – 2008. – 15 лип. – С. 3.

Віценья Л. Олесь Пошивайло: "Опішне творить гончарський літопис українського буття" / Л. Віценья // Зоря Полтавщини. – 2008. – 22 серп. – С. 2-3.

Гавриш П. Як чумаки в Ростов горшки возили... / П. Гавриш // Чумацький шлях. – 2011. – № 2. – С. 17-18.

Гринь Н. Умілі майстри й водночас люди з великим серцем : гончарське подружжя Гаврило та Явдоха Пошивайло зі спогадів сучасників / Н. Гринь // Вечірня Полтава. – 2017. – 13 груд. – С. 24.

Грипич К. Лексикологія і фразеологія. Соціокультурна тема: "Гончарство" : [зокрема, про гончарство краю] / К. Грипич // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2009. – № 36. – С. 13-15.

Донець О. Керамленд : у Національному музеї-заповіднику українського гончарства в Опішному / О. Донець // Українське слово. – 2015. – 2-8 груд. – С. 11.

Єщенко О. Куди поїхати у вихідні? : [про музей гончарства в Опішному] / О. Єщенко // Вечірня Полтава. – 2010. – 20 січ. – С. 6.

Золотарьова Е. Опішня – край українського гончарства : [фотоінформація] / Е. Золотарьова // Рідна школа. – 2012. – № 4-5. – С. 3.

Зубань В. Великі майстри – доброзичливі / В. Зубань // Полтавський вісник. – 2008. – 26 верес. – С. 23.

Кир'ян Н. Опішнянський "Здвиг – 2014" / Н. Кир'ян // Слово Просвіти. – 2014. – 3-9 лип. – С. 14.

Кохан В. Гончарська книгозбірня України : [про бібліотеку Національного музею-заповідника українського гончарства] / В. Кохан // Вечірня Полтава. – 2007. – 11 жовт. – С. 6.

Кохан В. Повернув із забуття : [про науковця Націон. музею-заповідника укр. гончарства в Опішному В. Міщанина] / В. Кохан // Літературна Україна. – 2006. – 28 верес. – С. 6.

Ликова О. Гончарства українського музей-заповідник : [створений

1989 на базі Музею гончарства в смт. Опішня Зіньків. р-ну Полтав. обл.] / О. Ликова // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2006. – С. 166.

Матвійчук Н. Не згасне гончарське диво / Н. Матвійчук // Зоря Полтавщини. – 2010. – 5 листоп. – С. 5.

Метка Л. Економічне становище опішнянських гончарів наприкінці ХІХ – на поч. ХХ століття / Л. Метка // Український керамологічний журнал. – 2002. – № 3. – С. 10-16.

Метка Л. Спогади Параски Яценко / Л. Метка // Українська Родина. – 2016. – № 5-6. – С. 51-52.

Народні ремесла Полтавщини // Полтавщина: історичний нарис. – Полтава, 2005. – С. 504-523.

Недавній А. Гончарі та інші. Два тижні Опішня ліпила, малювала, вишивала, вирізала... : [тиждень національного гончарного здвиження, фестивалі і конкурси] / А. Недавній // День. – 2013. – 3 лип. – С. 12.

Неїжмак В. Відлуння "Здвигу". В Опішні визначили кращих творців та "оспівувачів" сучасної української кераміки : ["Здвиг-2012" – виставково-презентаційні та наук.-практ. заходи з гончарства та кераміки] / В. Неїжмак // Україна молода. – 2012. – 7 листоп. – С. 9.

Неїжмак В. Код роду і народу. На фестивалі гончарства в Опішні відкривали орнаменти Василя Кричевського, малювали графіті та шукали "віддушину" від жлобства / В. Неїжмак // Україна молода. – 2012. – 11 лип. – С. 12.

Неїжмак В. Опішня – круг гончарного раю : [матеріали 6-го щорічного Національного тижня гончарного здвиження] / В. Неїжмак // Голос України. – 2014. – 5 лип. – С. 1, 16.

Опішня – гончарна столиця України // Шкільний Світ. – 2017. – № 24. – С. 4-7

Опішня – столиця українського гончарства // Україна: хронологія розвитку. Імперська доба. 1800 – 1917 рр. – К., 2011. – С. 416-417.

Передерій Л. Українському борщу личить... опішнянський горщик : [розмова з гончарем О. П. Шкурпелою] / Л. Передерій // Полтавський вісник. – 2008. – 21 берез. – С. 29.

Пошивайло О. "Нашому інституту немає аналогів у Європі" / О. Пошивайло // Урядовий кур'єр. – 2011. – 3 черв. – С. 8-9.

Пошивайло О. Заснування Українського керамічного товариства : [Опішне] / О. Пошивайло // Український керамологічний журнал. – 2001. – № 1. – С. 83-91.

Пошивайло Олександр Миколайович (Олесь) Гончарська столиця України / Олександр Миколайович (Олесь) Пошивайло. – Опішне : Українське Народознавство, 2000. – 72 с.

Пругло С. Інтерсимпозіум в Опішному / С. Пругло // Зоря Полтавщини. – 2012. – 25 лип. – С. 2.

Пругло С. Олімп української культури : [музей гончарства в Опішні] / С. Пругло // Зоря Полтавщини. – 2011. – 22 квіт. – С. 18.

Скобельський В. Побиті горщики на тлі колишньої слави : [доля глиняного і фарфорового посуду та виробів опішнянських майстрів] / В. Скобельський // Віче. – 2014. – № 6. – С. 64-65.

Троцька Е. 3 подій Опішного : [жовтень 2013 – Міжнар. керамологічний симпозіум] / Е. Троцька // Українська культура. – 2014. – № 2-3. – С. 70-73.

Щербань А. "... І брагу кухликом тягли..." (про глиняні опішнянські кухлики ХІХ століття) / А. Щербань // Чумацький шлях. – 2013. – № 2. – С. 22-23.

Щербань О. Взаємовплив Опішнянського гончарства і Полтавського губернського земства в 1893-1918 рр.: етнологічний аспект / О. Щербань // Пам'ять століть. – 2010. – № 4-5. – С. 261-283.

Ярошенко Г. "Наші гончарі готові боротися за своє ремесло до останньої грудки глини" / Г. Ярошенко // Вечірня Полтава. – 2015. – 1 лип. – С. 13.

Яценко О. Е-літня? Академія Гончарства / О. Яценко // Нова година. – 2016. – № 43. – С. 4.

ІСТОРИЯ ЯРМАРКІВ НА ПОЛТАВЩИНІ

Ярмарковий рух в Україні має багатовікову історію. Неповторний колорит і національна самобутність справжніх українських ярмарок була осередком суспільного життя народу з давніх-давен. Історія їх виникнення пов'язана з розвитком суспільства, з часами початку загального поділу праці і виділення окремих вузькоспеціалізованих виробництв. Не можливо впевнено сказати, коли саме ярмарки відділилися від звичайного торгу і в яких країнах це відбулося вперше, але сталося це ще за часів Стародавньої Греції.

Ярмарки (від. нім. Jahrmarkt, букв. – щорічний торг) – торги, що регулярно відбуваються у визначений час у певному місці, на які з'їжджаються люди для продажу та купівлі товарів, укладання торгових угод.

До нас ярмарки, як окремих різновид торгів, прийшли десь у XVI столітті і одразу набули широкого розповсюдження.

Славетний шлях "із варяг у греки" надавав українським землям помітних переваг в торговому відношенні. Власне, в добу піднесення Київської Русі так воно і було – оберталися монети різних держав, продавалися товари різних народів, рухались торгові каравани. Але воєнні набіги і княжі суперечки зруйнували торгові структури, розірвали стосунки.

На Полтавщині ярмарки поширилися у XVII ст. були головним місцем оптового і роздрібного продажу вітчизняних та іноземних товарів. Початок приурочувався, як правило, до релігійного свята, від якого й одержували назву:

- ✓ Хрещенський,
- ✓ Воздвиженський,
- ✓ Троїцький та ін.

Тривали ярмарки від 1-3 днів до двох тижнів, а якщо враховувати окремі додаткові періоди ("кінні", "краснорядські" та ін.), то їх тривалість доходила до місяця, а то й більше. Наприклад, Георгіївський ярмарок у Гадячі тривав 5 тижнів.

У 1817 р. у Полтавській губернії їх налічувалося 332. Поділялися на великі міські, на яких здійснювалися головним чином оптові операції, та

дрібні міські, а також містечкові й сільські, де торгували у роздріб місцевим товаром. Розмір торгового обігу коливався від кількох сот до кількох мільйонів карбованців. Продавали кримську сіль, донську рибу, мануфактурні вироби з Росії, "колоніальні" товари, вовну, сукно, вовняні тканини, посуд, папір, цукор, мед, віск. Торгували кіньми, худобою (кількість голів на продаж сягала 140 тис.). У середині ХІХ ст. оброблялися на продаж щорічно 264 тис. смушків.

У 1862 р. на Полтавщині відбулося 526 ярмарків (72 – у містах, 454 – у повіті). Привіз товарів становив 39 995 тис. крб., продаж – 20 554 тис. крб. у містах і на 1474 тис. крб. у повіті.

Найбільшим був Іллінський ярмарок, переведений у 1852 р. з Ромен у Полтаву. До цього часу причини переведення Іллінського ярмарку до Полтави остаточно не з'ясовані і чекають ґрунтовного дослідження.

У 1840-х роках Полтава майже не відрізнялася від повітового міста, ярмарку не було, тому губернське чиновництво заздрістю поглядало на Ромни.

Першим приводом до переведення ярмарку стала непогора роменських власників лавок губернській владі з приводу введення фіксованих цін за оренду лавок у 1841 р. Тому цивільний губернатор Аверкієв надіслав генерал-губернатору Долгорукову прохання про переведення ярмарку до Полтави. Він писав, що ярмарок у Ромні зменшується, а в Полтаві повинен зростати. До Полтави зручніше дістатися купцям з Росії та південних губерній.

Полтава задалегідь підготувалася до переведення ярмарку. В центрі міста було побудовано 5 кам'яних корпусів на 134 лавки, 11 дерев'яних на 168 лавок.

Про відкриття ярмарку в Полтаві генерал-губернатор Кокошкін доповів царю, що всі задоволені й товарів на 14 мільйонів карбованців, що насправді не відповідає дійсності.

У липні 1845 р. на Іллінську ярмарку приїжджав Т. Г. Шевченко. Пізніше, 20 липня 1857 р., він записав про це в «Щоденнику»: *«Ильинская ярмарка, теперь, кажется, в Полтаве. В 1845 году я случайно видел это знаменитое торжище...»*

Іллінський ярмарок у Полтаві проіснував до 1870-х років. Близькість традиційних торгових центрів, таких як Харків та Кременчук, також було не на користь Полтаві. З побудовою Харково-Миколаївської залізниці, яка оминула Полтаву, він швидко занепав. Цьому сприяло також заснування в Харкові нового Казанського ярмарку.

Великі ярмарки відбувалися у Кременчуці, куди по Дніпру звозився крам з Білорусі, Чернігівщини, Київщини. Привозилося до 3-х млн. пудів солі, 1,5 млн. пудів хліба та ін.

У 1862 р. п'ять ярмарків відбувалося у Гадячі, Зінькові, Кобеляках, Лохвиці. Серед повітових найбільшими за торговим обігом були ярмарки Кобеляцького повіту. Відбувалися біля монастирів, зокрема, Троїцький і Успенський біля Густинського монастиря.

Російський письменник І. С. Аксаков, який побував на Полтавщині в 50-х рр. XIX ст. і цікавився життям і побутом українського народу, зокрема ярмарками, констатував у своїй статті-дослідженні "Об украинских ярмарках", що за їх кількістю в Росії "первые два места принадлежат Харьковской (425) и Полтавской (372) губерниям". Про один із таких ярмарків у селі Говтва Козельщанського району на Полтавщині у своєму нарисі "Ярмарка в Говтве" розповідав Максим Горький, який у 1897 році жив у полтавському селі Мануйлівка.

У 1895 р. у Полтавській губернії налічувалось 1185 ярмарків у 374 населених пунктах. Вони були тісно пов'язані з іншими ярмарками Лівобережжя, півдня України, слабше – Правобережжя, утворюючи єдину ярмаркову мережу України. Через ярмарки здійснювався економічний зв'язок з губерніями центральної Росії, а також з Білоруссю, Польщею, Прибалтикою, Бессарабією, Кавказом, Середньою Азією. У кінці XIX ст. у зв'язку з розвитком залізничного транспорту ярмарки починають занепадати.

У 1900 р. роздрібна торгівля здійснювалася через 7859 магазинів (811 – у Полтаві, 818 – у Кременчуці). У 1912 р. на Полтавщині були близько 9 тис. торговельних підприємств з річним обігом 107,8 млн. крб.

Останнім часом ярмаркова торгівля починає відновлюватися.

Сорочинський ярмарок

Ярмарки починають відроджуватись, і започатковує та відроджує ту давню традицію Сорочинський ярмарок. На нього з'їжджалось багато представників різних організацій та підприємств – торгових та виробників не лише з Полтавщини, але й з багатьох інших областей України, з-за кордону. Багато людей приїздило в Сорочинці, щоб придбати різноманітні, дефіцитні на той час, речі, товари. Їх не зупиняло навіть те, що ярмарковий майдан являв собою необладнане поле, без будь-яких умов ні для учасників, ні для гостей. Основне ярмаркове дійство відбувається на Жабокрицькому майдані. Тут, на "Садибі Хіврі", відбувається театралізована вистава за участю

гоголівських персонажів, глядачі стають свідками дійства "Українського весілля"...

Своєю самобутністю і національним колоритом ярмарок приваблює численних туристів, які прагнуть досягнути духовне багатство української нації, збагнути природу народної мудрості та відкрити феномен щирості й щедрості українського серця.

Мабуть, немає на українській землі людини, яка б жодного разу не чула про славетний "Сорочинський ярмарок". Він проводиться кожного року наприкінці літа в с. Великі Сорочинці Полтавської області. Слава про нього розноситься далеко за межі України і, навіть, Європи.

Село Великі Сорочинці Миргородського району, напевне, й залишилося б, як і багато інших сіл Полтавщини, маловідомим, якби його не прославив на вік великий земляк – український і російський письменник Микола Васильович Гоголь.

У своєму першому творі з циклу повістей "Вечори на хуторі біля Диканьки" (1831-1832 рр.), які принесли М. В. Гоголю велику популярності, письменник широко проявив і велику любов до України, і глибоке знання скарбів української народної творчості та своєрідність побуту свого народу. В повісті «Сорочинський ярмарок», що є складовою частиною «Вечорів на хуторі біля Диканьки», Микола Васильович відтворив поезію народного життя, реалістично відобразив різних представників українського народу, майстерно поєднавши все це з великим гумором.

Ось М. В. Гоголь описує, як люди з усіх кінців їдуть на ярмарок десь на початку ХІХ ст.: *«Такою розкішню блищав один із днів спекотного серпня тисяча вісімсот. Так, літ тридцять буде назад тому, коли дорога, верст за десять до містечка Сорочинців кипіла народом, який поспішав з усіх навколишніх і далеких хуторів на ярмарок. З ранку ще тягнулися незмінною низкою чумаки з сіллю і рибою. Гори горщиків, закутаних у сіно, повільно рухалися, здається, нудьгуючи своїм ув'язненням і темрявою, місцями тільки якась розписана яскраво миска або макітра хвалькувато висловлювалася із високо накопиченого на возі тину і привертала розчулені погляди поклонників розкоші. Багато перехожих поглядали із заздрістю на гончара, який повільними кроками йшов за своїм товаром, турботливо обкутуючи глиняних своїх франтів і кокеток ненависним для них сіном.*

Одиноко в стороні тягнувся на стомлених волах віз, навалений мішками, прядивом, полотном і різною домашньою поклажею, за яким брів, у чистій полотняній сорочці і забруднених полотняних шароварах, його господар...».

З другої половини XVII ст. у селі періодично відбувалися ярмарки, а в XIX – поч. XX ст. щороку проходило 5 таких ярмарків, які тривали один-три дні. Ярмарки називалися: Василівський, Похвальний, Святодухівський, Здвиженський, і Пилипівський.

З 1996 року Сорочинський ярмарок після багатьох років занепаду був відновлений, а з 1999 – одержав високий статус Національного, і став єдиним, що вдало поєднав історію і сучасність. На ярмарку немає місця суму, кожна складова створює свій неповторний настрій, який дуже швидко передається усім учасникам події. Саме тут можна з головою поринути в українську культуру, відчути багатство українського народу, зрости духовно, отримати безліч вражень та умінь.

*Адреса: Полтавська область,
Миргородський район, село Великі Сорочинці.*

ЛІТЕРАТУРА

"Куплена об Ильинской ярмарке..." // Ротач П. Рядки за рядками, літа за літами. – Полтава, 2005. – С. 340-342.

Брусенський О. Такого, як у Сорочинцях, немає ніде! / О. Брусенський // Полтавський вісник. – 2007. – 17 серп. – С. 4.

В Сорочинці, на ярмарок : [історія села, промисли краю, ярмарки в краї] // Волосков В. Подорож Полтавщиною з монетою в руці. – Полтава, 2008. – С. 14-18.

Васевич А. Відгомонів ярмарок у Великих Сорочинцях : [гості ярмарку, продукція, товари, ціни та ін.] / А. Васевич // Край. – 2012. – № 101. – С. 7-8.

Васецька А. Ярмарок традицій, щирості й добра / А. Васецька // Зоря Полтавщини. – 2013. – 23 серп. – С. 1-2, 19.

Вирус Сорочинський ярмарок // Хто є хто на Полтавщині. Видатні земляки. – 2004. – Вип. 2. – С. 92-93.

Данилець О. "Боже Ти мій, Господи! Чого нема на тій ярмарці" / О. Данилець // Урядовий кур'єр. – 2011. – 19 серп. – С. 1, 5.

Діденко Н. На Сорочинському ярмарку Президент зробив замовлення решетилівським майстрам гобеленів, а багатим туристам пропонували портрет Ахметова за "дуже дорого" / Н. Діденко // Вечірня Полтава. – 2006. – 24 серп. – С. 5.

Єфанов М. Забута всіма "Іллінка" : [Іллінський ярмарок у Полтаві (19 ст.)] / М. Єфанов // Полтавський вісник. – 2010. – 16 лип. – С. 11.

Єфанов М. Ласкаво запрошуємо до Полтави / М. Єфанов // Край. – 2012. – № 103. – С. 18.

Жученко В. Питання економічної історії Полтавщини в працях І. Ф. Павловського / В. Жученко // Історична пам'ять. – 1999. – № 1-2. – С. 116-134.

Жученко В. Питання економічної історії Полтавщини у працях І. Ф. Павловського : [ярмаркова торгівля, відносини між поміщиками і селянами, стат. показники 1802-1803 рр. та ін.] / В. Жученко // Економіка і регіон. – 2012. – № 1. – С. 45-58.

Знаменитий Ільїнський // Наливайко І.М. Через літа, через віки. – Полтава, 1997. – С. 50-51.

Ігнатенко О. Сорочинський ярмарок був, є і буде. Але яким? / О. Ігнатенко // Зоря Полтавщини. – 2006. – 8 верес. – С. 4.

Лещенко С. Колишня Іванівська – нині Гоголя : [вулиця в Полтаві] / С. Лещенко // Полтавський вісник. – 2012. – 30 листоп. – С. 26.

Мазурок А. Великі історії Сорочинського ярмарку / А. Мазурок // Зарубіжна література. – 2008. – № 22-24. – С. 33-38.

Наливайко І. Крамниці панського ряду : [Іллінський ярмарок у Полтаві. Започаткований 20 лип. 1852 р.] / І. Наливайко // Вечірня Полтава. – 2008. – 9 квіт. – С. 12.

Національний Сорочинський ярмарок // Гостинна Полтавщина. – Полтава, 2007. – С. 45-46.

Ніколаєнко Л. "Та у вас же тут справжній Сорочинський ярмарок!" : як це було / Л. Ніколаєнко // Зоря Полтавщини. – 2012. – 15 серп. – С. 1.

Ніколаєнко Л. Сорочинського ярмарку. Відродження традиції : [спогади з історії проведення ярмарку] / Л. Ніколаєнко // Зоря Полтавщини. – 2006. – 15 серп. – С. 2.

Ніколаєнко Л. Чому Сорочинський ярмарок прижився на Жабокрюківці? / Л. Ніколаєнко // Прапор перемоги. – 2012. – 3 серп. – С. 3.

Полтавщина – колыска українських традицій // Позакласний час. – 2010. – № 9. – С. 63-71.

Полтавщина в 1782-1861 роках // Полтавщина: історичний нарис. – Полтава, 2005. – С. 125-163.

Чернов А. Коли виник і як відродився Сорочинський ярмарок / А. Чернов // Полтавська Думка. – 2010. – 12 серп. – С. 4.

Шумить і вирує ярмарок у Сорочинцях // Миргородщина : невмируща гоголівська спадщина. – Полтава, 2008. – С. 64-71.

ПІРАМІДИ – ВІДГОЛОСОК З ЄГИПТУ

Українські піраміди не такі давні, як в Єгипті, проте від цього вони не стають менш таємничими і менш привабливими для мандрівників.

Про лікувальні властивості пірамід ходить багато різних чуток. Єгиптологи впевнені, що їх особливий принцип будови акумулює космічну енергію, здатну зцілити тіло і душу. Так чи інакше, піраміди залишаються нерозгаданою загадкою людства вже багато століть поспіль. А, як відомо, все загадкове і потойбічне магнітом притягує мільйони вчених умів і шукачів пригод.

Немає такої людини, яка не мріяла хоча б одним оком поглянути на це диво світу. Однак, щоб побачити стародавні піраміди і доторкнутися до їх таємниці, вам не обов'язково їхати через півсвіту.

На Полтавщині теж є піраміди і, хоча вони поступаються своїм заморським братам розмірами і старовиною, але зате не вимагають від мандрівників великих матеріальних витрат.

☑ Піраміда в Кіндрівці

Далеко від галасливих міських вулиць, серед просторів полів Полтавщини кілька років тому з'явилася 6-метрова піраміда. Вона була виконана в точності за прикладом єгипетської піраміди Хеопса.

Стіни виготовлені з граніту, при зведенні не використовувалися ні цвяхи, ні метал. Всередині знаходиться двометровий колодязь, який з'єднаний з озером. Вода з'єднується між озером і колодязем по спіралі. Як пояснюють ініціатори зведення піраміди, вони побудували цю споруду, щоб з'ясувати, як піраміди впливають на простір.

З давніх-давен відомо, що піраміди – це джерело торсіонних полів. Вони впливають і на свідомість людини, а також перетворюють звичайну воду в структуровану. До речі, вони вже зараз відзначають благотворний вплив води на ґрунт. Так, восени зацвіли фруктові дерева, а виноград став плодоносити вдруге. У піраміду пускають всіх бажаючих.

*Адреса: Полтавська область,
Кременчуцький район, село Кіндрівка.*

Також в Полтавській області можна відвідати ще дві не менш цікаві піраміди: піраміду-усипальницю Білевичів в Комендантівці і піраміду Закревського в Березовій Рудці.

☑ Піраміда Закревських

Піраміду-усипальницю династії Закревських, зведену за всіма єгипетським звичаям. Українська піраміда знаходиться в селищі Березова Рудка, де колись розташовувалася садиба Закревських. В середині XVII століття їх маєток було відкрито для всієї української еліти. Садибу неодноразово відвідували такі знамениті письменники як Євген Гребінка і Тарас Шевченко. Подейкували, що відомий український художник і поет Тарас Шевченко був закоханий в пані Закревську. А сам Євген Гребінка створив в садибі Закревських свій шедевр – пісню "Очі чорні", яка так знайома всім українцям. Ігнатій Платонович Закревський в той час знаходився на службі у

царя Олександра III як посол Російської Імперії. Він часто бував у відрядженнях в країні великих фараонів і привозив звідти різні елементи інтер'єру. Також йому вдалося дістати стародавню статую богині Ісіди. Єгипетську скульптуру Ігнатій Закревський встановив біля входу в свою родову усипальницю.

У 1899 році була зведена дев'ятиметрова піраміда Закревських. Її власник спочатку планував гармонійно об'єднати в ній дві абсолютно різні культури і релігії. Колись стіни піраміди Закревських були розписані цитатами з Біблії і прикрашені єгипетськими фресками. Стіни усипальниці були облаштовані за єгипетським традиціям – силікатна цегла заливалася шаром цементу, що збільшувало їх товщину до 30-35 сантиметрів. В середині внутрішнього приміщення піраміди Закревських був встановлений язичницький вітвар з дерев'яним хрестом, на якому зображувався розп'ятий християнський Спаситель. Зверху родового склепу також був розміщений залізний хрест. У цій піраміді і були поховані Закревські.

З приходом на українські землі радянської влади іменна усипальниця була розграбована. Її неодноразово намагалися знести. Майже нічого не збереглося з часів її величі. Однак навіть зараз зарослі мохом і обвиті диким плющем стіни зберігають у собі таємницю роду Закревських.

Жителі Березової Рудки кажуть, що піраміда має цілющі властивості. Якщо зайти всередину і встати посередині, прочитавши молитву, то можна зцілитися від усіх недуг.

*Адреса: Полтавська область,
Пирятинський район, село Березова Рудка*

Піраміда Білевських

Іншу полтавську піраміду у с. Комендантівка (Кобеляцький район) спорудили двома десятками років раніше. Офіцер російського флоту Олександр Білевич (Белевич), побувавши на початку 1860-х років у Єгипті, також був вражений величчю пірамід у Гізі, та вирішив збудувати щось подібне у себе. Різні джерела подають історію спорудження піраміди по-різному. Одні стверджують, що піраміду він збудував спеціально як усипальницю своєї

раптово померлої дружини Софії у 1877 році. Інші стверджують, що будівництво було розпочате ще 1864 року – по поверненню Білевича на батьківщину, але затягнулося через брак матеріалу до кінця 1870-х років. Будувалася піраміда як церква (а не усипальниця).

Піраміду будували з дикого каменю цілих 13 років. У висоту спорудження досягає 15 метрів, а його площа займає більше 100 квадратних метрів. Піраміда складається з трьох ярусів, які з'єднані між собою складною системою коридорів. На нижньому ярусі знаходиться склеп – це усипальниця роду Білевичів. Сьогодні піраміда відреставрована і користується великою популярністю серед туристів.

*Адреса: Полтавська область,
Кобеляцький район, село Комендантівка*

ЛІТЕРАТУРА

Бобрищев К. Музика застиглого каменю / К. Бобрищев // Зоря Полтавщини. – 2015. – 31 берез. – С. 4.

Миколаїв Ю. Фараони із Березової Рудки. Піраміди по-московськи : [родова усипальниця поміщиків Закревських, піраміда в с. Комендантівці Кобеляцького р-ну] / Ю. Миколаїв // Віче. – 2011. – № 1. – С. 52-53.

На кордоні з Київщиною // Сім мандрівок Полтавщиною : путівник / авт. тексту і фото Д. Антонюк. – К., 2009. – С. 79-85.

Піраміди Полтавщини // Халимон В. Полтавщина очима краєзнавця. – Полтава, 2009. – С. 294-297.

Передерій Л. Чи боїться час піраміди Закревських? / Л. Передерій // Вечірня Полтава. – 2015. – 4 лют. – С. 24.

Піраміда под Полтавой // Отдохни. – 2018. – № 31. – С. 32-33.

Полтавські піраміди // Українське слово. – 2015. – № 12. – С. 13.

Полтавщина – колыска українських традицій // Позакласний час. – 2010. – № 9. – С. 63-71.

Пригода О. Березова Рудка на Полтавщині потребує статусу музею-заповідника / О. Пригода // Коло. – 2016. – 3-9 берез. – С. 13.

Пригода О. Для чого Березовій Рудці статус музею-заповідника? / О. Пригода // Полтавський вісник. – 2016. – 10 берез. – С. 22.

Скриль Д. Кандидат у британські прем'єр-міністри – родом із Полтавщини : [нащадок родини Закревських – Нік Клегг] / Д. Скриль // Зоря Полтавщини. – 2010. – 28 квіт. – С. 4.

Халимон В. Піраміди Полтавщини / В. Халимон // Вечірня Полтава. – 2007. – 1 листоп. – С. 12.

Яременко А. Унікальний обеліск на Полтавщині заростає хащами / А. Яременко // Нова година. – 2016. – № 4. – С. 6.

Ярошенко Г. Володимир Марковський звів у Кіндрівці Кременчуцького району шестиметрову міні-копію піраміди Хеопса / Г. Ярошенко // Вечірня Полтава. – 2013. – 23 жовт. – С. 16.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

Більське городище [Електроний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2018. – Режим доступу: <https://bit.ly/2O19Hzk> (дата звернення: 23.09.2018). – Назва з екрану.

Бельское городище [Електроний ресурс] // Путеводитель Харькоа и Харьковская область : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2011. – Режим доступу: <https://bit.ly/2O19Hzk> (дата звернення: 23.09.2018). – Назва з екрану.

Визначні пам'ятки Полтави [Електроний ресурс] // Дороговказ : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2011-2017. – Режим доступу: <https://bit.ly/2Nfv7Ix> (дата звернення: 01.06.2018). – Назва з екрану.

Іванова гора в Полтаві [Електроний ресурс] // WE.ORC.UA: [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <https://bit.ly/2PZ118F> (дата звернення: 01.06.2018). – Назва з екрану.

Іллінський ярмарок [Електроний ресурс] // История Полтавы (сайт Бориса Тристанова) : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <https://bit.ly/2MITHvr> (дата звернення: 03.09.2018). – Назва з екрану.

Інформація для туристів [Електроний ресурс] // Державний історико-культурний заповідник "Поле Полтавської битви" : [сайт]. – Текст. дані. –

[Б. м.]. – Режим доступу: <http://www.battle-poltava.org/ukr/tours/> (дата звернення: 03.09.2018). – Назва з екрану.

Історичні пам'ятки Полтави [Електроний ресурс] // Welcome to Poltava : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2007-2017. – Режим доступу: <http://bit.ly/2qEe0I3> (дата звернення: 01.06.2018). – Назва з екрану.

Золото скифов в Бельском городище: что обнаружили археологи в древнем кургане на Полтавщине [Електроний ресурс] // 2queens.ru : [портал]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2018. – Режим доступу: <https://bit.ly/2Q0xyfX> (дата звернення: 23.09.2018). – Назва з екрану.

Карта Великие Сорочинцы [Електроний ресурс] // mistaua : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <https://bit.ly/2DzZypt> (дата звернення: 23.09.2018). – Назва з екрану.

Корпусний сад (Полтава) [Електроний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2018. – Режим доступу: <https://bit.ly/2zoKhU3> (дата звернення: 23.09.2018). – Назва з екрану.

Кругла площа (колишня Олександрівська) [Електроний ресурс] // Полтава історична : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <https://bit.ly/2PWUpsB> (дата звернення: 23.09.2018). – Назва з екрану.

Маєток Закревських в Березовій Рудці: [Електроний ресурс] // LIVEJOURNAL : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <https://bit.ly/2NzCcEE> (дата звернення: 23.09.2018). – Назва з екрану.

Музеї : [Електроний ресурс] // Полтава туристична : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2009-2018. – Режим доступу: <http://www.tourism.poltava.ua/muzei/> (дата звернення: 03.08.2018). – Назва з екрану.

Музеї та заповідники : [Електроний ресурс] // Департамент культури і туризму Полтавської облдержадміністрації : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2014-2018. – Режим доступу: <https://bit.ly/2MMYCBW> (дата звернення: 03.08.2018). – Назва з екрану.

На Полтавщині проведено туристичну розвідку екскурсійного маршруту "Музична Полтавщина" [Електроний ресурс] // Полтавщина туристична : [сайт]. – Текст. дані. – [Полтава], 2017. – Режим доступу: <http://bit.ly/2qE1Nx0> (дата звернення: 01.06.2018). – Назва з екрану.

Національний Сорочинський ярмарок [Електроний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2018. – Режим доступу: <https://bit.ly/2xJ9hmV> (дата звернення: 03.09.2018). – Назва з екрану.

Пам'ятник Івану Котляревському (Полтава) [Електроний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2018. – Режим доступу: <https://bit.ly/2LSZUWS> (дата звернення: 03.09.2018). – Назва з екрану.

Пам'ятки Полтави [Електроний ресурс] // ЛУН.ua : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <http://bit.ly/2ro64FN> (дата звернення: 01.06.2018). – Назва з екрану.

Піраміда Закревського [Електроний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2018. – Режим доступу: <https://bit.ly/2Dmwbqv> (дата звернення: 23.09.2018). – Назва з екрану.

План-схема Сорочинського ярмарку [Електроний ресурс] // Сорочинський ярмарок : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2013. – Режим доступу: <https://bit.ly/2MWp9rT> (дата звернення: 23.09.2018). – Назва з екрану.

Полтавські піраміди [Електроний ресурс] // Via Est Vita дорогами України (і не тільки..) : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2009-2012. – Режим доступу: <https://bit.ly/2I79GVc> (дата звернення: 23.09.2018). – Назва з екрану.

Садиба родини Пошивайлів Меморіальний музей-садиба гончарської родини Пошивайлів [Електроний ресурс] // Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2010-2018. – Режим доступу: <https://bit.ly/2PREL2K> (дата звернення: 30.08.2018). – Назва з екрану.

Що відвідати у Полтаві [Електроний ресурс] // Полтава туристична : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2009-2017. – Режим доступу: <http://bit.ly/2rXmckk> (дата звернення: 01.06.2018). – Назва з екрану.

Цікаві місця Полтавської області [Електроний ресурс] // Цікаві місця України : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2011-2017. – Режим доступу: <http://bit.ly/1WuVJnA> (дата звернення: 01.06.2018). – Назва з екрану.

КАРТА ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Зіньківський район (сmt Опішня, Національний музей-заповідник українського гончарства, Меморіальний музей-садиба родини Пошивайлів).

Кобеляцький район (Піраміда Білевських).

Котелевський район (Більське городище).

Кременчуцький район (Піраміда в Кіндрівці).

Місто Полтава (Корпусний сад, Іванова гора, СБУ, пам'ятник українським козакам, пам'ятник І. П. Котляревському).

Миргородський район (Сорочинський ярмарок).

Пирятинський район (Піраміда Закревських).

Науково-виробниче видання

**Мальовнича Полтавщина:
туристичними стежками рідного краю**

**Інформаційно-бібліографічний посібник
Випуск 1**

Автор-укладач: Тетяна Миколаївна Базир

Редактор	С. В. Сичова
Комп'ютерна верстка	Т. М. Базир
Відповідальна за випуск	М. Г. Максименко

Підписано до друку 25.09.2018 Тираж 4 прим.
Полтавська обласна бібліотека для юнацтва імені Олесь Гончара
36039, м. Полтава, вул. Гончара, 25а
<http://libgonchar.org> E-mail: pobugonchara@ukr.net

